

μέτρον

№ 14

μέτρον

A JOURNAL
of Ecclesiology and Church Law

Nr 14

Lviv 2017

μέτρον

ЖУРНАЛ

з Єκκλєσιολογії і Цєркoвнoгo Πραва

№ 14

Львів 2017

УДК 348 (281.5)

Метрон, ч. 14. Львів 2017. 268 с. ISBN 978-617-629-119-0

У новому 14 (2017) номері журналу «Метрон» представлені статті, що роблять внесок у розвиток богословської еклезіологічної думки, а також висвітлюють питання священничого служіння, історії УГКЦ і традиції Київської Церкви. У першому розділі подається аналіз бачення Церкви Максимом Ісповідником та Климентієм Шептицьким. В номері представлені раніше не публіковані оригінальні джерела права та матеріали, що сприятимуть кращому усвідомленню та повнішому розумінню Таїнства Священства в площині східнохристиянського благочестя. Також до річниці Фатімських об'явлень публікується матеріал про вплив цієї події на богословську маріологічну творчість ісповідника віри ХХ ст. о. Р. Бахталовського ЧНІ та на боротьбу за свободу віровизнання УГКЦ.

In the new issue of Metron (14th of 2017), a number of articles make a contribution in the development of theological ecclesiological thought, and also highlight issues related to ministry, history of UGCC and tradition of Kyiv Church. The first chapter gives the analyses of vision of the Church by Maximus the Confessor and Klymentiy Sheptytsky. The issue represents not published before sources of law and materials, that help to realize better and understand fuller the sacrament of holy orders in the area of Eastern Christian piety. In the 100th anniversary of Marian Apparitions of Fatima, this issue offers material about the influence of this event on the theological mariological creative contribution of confessor of the Faith of 20th century priest R. Bakhtalovsky C.Ss.R. and on the struggle for freedom of religion of UGCC.

Редакційна колегія: прот. проф. д-р Михайло Димид, д-р Петро Сабат
Editorial board: Fr. Prof. Dr. Mychajlo Dymyd, Dr. Petro Sabat

Обкладинка: Іванна Крип'якевич-Димид
Cover art: Ivanna Kryukavych-Dymyd

Редакція може не поділяти поглядів дописувачів.
Відповідальність за наведені факти, дати і прізвища несе автор.
При передруку посилання на «Метрон» обов'язкове.

Редакція шукає спонсорів.
В питаннях співпраці чи передплати звертатися:
Михайло Димид – Журнал «Метрон»
вул. Жуковського, 5
79044 Львів Україна
Тел. +380972160808
email: mdymyd@gmail.com

Metron is looking for financial support.
Regarding cooperation or subscription please contact:
Mychajlo Dymyd – «Metron»
vul. Zhukovskoho, 5
79044 Lviv Ukraine
tel: +380972160808
email: mdymyd@gmail.com
Research articles and materials for publication should be sent to the same address.

Вартість одного примірника – 100 грн. + кошти доставки.

Вартість одного примірника поза Україною – 12 USD + кошти доставки.

The cost of one copy beyond Ukraine is \$12 + shipment.

ISBN 978-617-629-119-0

© Михайло Димид, 2017

ЗМІСТ

Еклезіологія: образ Церкви та питання єдності

Михайло ДИМИД

Бачення єдності Церкви ігуменом Климентієм Унівським..... 9

ДОДАТОК I

Правильник місійних станиць 18

ДОДАТОК II

Звіт братів Студитів із їхньої праці
на унійних парохіях Полісся і Підляшшя 26

Марія ГУПАЛО

Світ як образ Церкви у вченні Максима Ісповідника 59

Священниче служіння

Андрій ЧОРНОПИСЬКИЙ

Біблійні аспекти Чину поставлення пресвітера..... 85

Єронім ХИМІЙ, Михайло ДИМИД

Деякі джерела права Української Греко-Католицької Церкви
про священнослужителя 118

З історії Київської Церкви

Андрій ОЛІЙНИК

Фатімські Богородичні об'явлення в житті, творчості та служінні
Слуги Божого о. Романа Бахталовського
ЧНІ (1897–1985)..... 227

Петро САБАТ

Історія виникнення та формування молебня
за хворого в Київській Церкві..... 243

**ЕКЛЕЗИОЛОГІЯ:
ОБРАЗ ЦЕРКВИ ТА ПИТАННЯ ЄДНОСТІ**

Михайло ДИМИД

БАЧЕННЯ ЄДНОСТІ ЦЕРКВИ ІГУМЕНОМ КЛИМЕНТІЄМ УНІВСЬКИМ¹

Час, в якому жив і працював ігумен Климентій, – це, властиво, час самоусвідомлення Церквою великого гріха, який вона припустилася ще багатьма століттями раніше, а саме - гріха роз'єднання. Таке нелегке відкриття, до якого знову дійшла Греко-Католицька Церква в ХХ ст., знане як «Унійний рух»². Відомо, що в Церквах римського сопричастя цей рух передував II-ому Ватиканському Собору і мав за мету єдність Церкви Христової через приєднання інших Церков до Римського престолу. Нинішній екуменічний рух³ теж має за мету об'єднання Церкви, але вже не через приєднання інших до себе, а довкола Глави Церкви – Ісуса Христа. Митрополит Андрей (Шептицький), рідний брат ігумена, а потім архимандрита Климентія, був разом із чеським оломоуцьким архієпископом Антоніном

¹ Зміст статті виголошений на науковій конференції «Блаженний отець Климентій Шептицький – Духовний подвиг», яку організував 2008 р. у Львові і Прилбичах Музей Сакрального Мистецтва Львівської Архиепархії Української Греко-Католицької Церкви під проводом ієромонаха доктора Севастіяна (Дмитруха). Тут ці ж думки оформлені в статтю і доповнені унікальними джерельними матеріалами із Центрального державного історичного архіву України (ЦДІАУ), м. Львів, які друкуються вперше.

² Ю. Аввакумов. Унійна ідея як нагадування про справжній сенс конфесійності // *Патріярхат* № 386 (2005), с. 2-4.

³ С. Сьомін. Екуменічний рух: «зима» чи «рання весна»? // *Людина і світ* № 3 (1997), с. 6-8 // https://risu.org.ua/ua/library/periodicals/lis/lis_1997/lis_97_03/37442/. Дата перегляду 17.11.2017.

Кирилом Стояном одним із європейських першопрохідців-зачинателів «Унійного руху». Починаючи із 1907 р. і аж до 1936-го вони провадили в мальовничім моравському містечку Велеграді унійні з'їзди⁴. В 2007 р. відбувся ювілейний конгрес⁵, організований Інститутом Екуменічних Студій УКУ, із нагоди сотої річниці першого з'їзду. Також у Львові Богословське Наукове Товариство організувало свій унійний з'їзд у грудні 1936 р.⁶ У свою чергу, цей почин був вшанований сімдесятьма роками пізніше, в січні 2007 р., Конгресом українських богословів УГКЦ під промовистою назвою: «Євхаристійне Сопричастя – виклик традиції та сучасності для традиційних Церков»⁷. Історичний контекст ігумена Климентія і світлу його мисль про Церкву, яка в цьому контексті розвивається, є тими скарбами, які унаслідували ми.

Думки про Церкву ігумена Климентія можна знайти зокрема у двох ще не опублікованих його рукописних творах, а саме: «Правильнику місійних станиць»⁸, написаному між жовтнем 1931-го і червнем

⁴ *Acta I-III Conventus Velehradensis. Pragae 1908-1912; Acta IV-VII Conventus Velehradensis. Olomucii 1925-1937.*

⁵ *X Велеградський з'їзд: Ювілейний Велеградський з'їзд обговорив шляхи досягнення єдності православних і католиків* // <http://www.ecumenicalstudies.org.ua/konferentsiji/830/2007/06/28/91>. Дата перегляду 18.11.2017. Див.: *Acta VIII. Conventus Velehradensis anno 2007. До глибокої солідарності між християнами у Європі*. Olomouc 2011.

⁶ М. Лесів. Унійний з'їзд у Львові // *Богословія* № 70 (2006-2007), с. 25-34.

⁷ Конгрес богословів УГКЦ «Євхаристійне Сопричастя – виклик традиції та сучасності для традиційних Церков» скликаний Українським Науковим Богословським Товариством у Львів 2-4 січня 2007 р. Б. // *Богословія* № 70 (2006-2007), с. 5-116; 153-158; *Метрон* № 9 (2012), с. 9-53.

⁸ «Правильник місійних станиць» власноручно написаний українською мовою ігуменом Климентієм у зошиті (15x10см) на 24 сторінках. Документ носить дві дати: на початку тексту – 16 жовтня 1931 року, а на кінці – 26 червня 1934 року із власним підписом. Ксерокопія папки є у власному архіві ієромонаха доктора Севастіяна (Дмитруха), оригінал в ЦДІАУ, м. Львів, але його автор не знайшов. Папка: «Звіт монахів-студитів з Унівського монастиря про результати заходів поновлення там Унії, а також супровідні листи ігумена Климентя Шептицького у Ватикан». ЦДІАУ, м. Львів, ф. 408, оп. 1, спр. 250.

1934 р., та «Звіті братів-Студитів із їхньої праці на унійних парохіях Полісся і Підляшшя, за період від листопада 1931 до грудня 1932»⁹. Останній твір, написаний французькою мовою в Уневі 20 серпня 1933 р. і адресований Папській Комісії щодо Росії (Pro Russia).

Ці оригінальні документи вперше друкуються, причому в (моїм – М. Д.) перекладі з французької мови. Читаючи їх, можна побачити, якою жвавою була еклезіологічна мисль ігумена Климентія. Серед елементів, які творять Церкву, він виокремлює такі: Церква будується через молитву; монаша аскеза є насінням Церкви на рівні із мучеництвом; Літургія вже унаочнює в Церкві небо на землі; простота відносин і покора сприяють церковному порозумінню; убогість духом віддзеркалює справжню природу Церкви; слово і правда – це знання, яке будує Церкву; потрібно знати про поразки Церкви, щоб їх не повторювати і загоювати рани роз'єднання; в процесі пошуку церковної єдності чемність і пошана є основою спілкування і згодом сопрічастя.

Якщо глибше аналізувати бачення Церкви ігуменом Климентієм у двох згаданих рукописах, то треба зауважити, що його поняття Церкви в першу чергу зв'язане з ідеєю вже існуючого Царства Божого на землі, яке треба лише вміти відкрити собі, а згодом іншим. Для цього все має починатися і закінчуватися «в Ім'я Боже»¹⁰. Щоб дійти до такого реального стану, щоб те, що ми думаємо і робимо, не було тільки нашою уявою про Боже, а дійсно Божою справою, то «наряд потребує бачити людей, що моляться, що на це живуть, щоби Бога

⁹ «Compte rendu des fr. fr. Studites de leur travail dans des paroisses Unies de la Polésie et la Podlachie, commencé aux mois de Novembre 1931 et Déc[embre] 1932» – це французький текст, власноручно написаний і підписаний ігуменом братів Студитів Климентієм в Уневі 20 серпня 1933 р. Текст на 18 листках формату А4 із ще одною сторінкою вступного листа адресатові - Папській Комісії щодо Росії (Pro Russia). Переклад французького тексту звучить так: «Звіт братів-Студитів із їхньої праці на унійних парохіях Полісся і Підляшшя, за період від листопада 1931 до грудня 1932».

¹⁰ «Правильник місійних станиць», Вступ.

шукати і перед Ним в молитві перебувати»¹¹. Ігумен Климентій не вбачає головною метою людини, а особливо монаха «господарити» на цій землі, а натомість сповнювати Божу волю, тобто молитися. Через молитву людина «до Бога потягається» – пише він, і таким чином знаходить Царство, що рівнозначне із Церквою Христовою.

Еклезіотворча розмова з Богом має тривати цілу добу і виражатися різними способами. Для відновлення єдності Церкви, а особливо для діалогу між греко-католиками і православними, важливим елементом є повернення до спільних монаших аскетичних традицій, одною із яких є «відправа полуночниці»¹², а друга те, щоб монах «не їв м'яса»¹³. Ігумен пише, що для розбудови Церкви на землі важливим є «примір в особливий спосіб взаємної згоди і любові, жодних сварок, а взаємна уступливість (а не упертість), покірна услужність одні відносно других»¹⁴. Він продовжує думку, кажучи, що: «Обмова брата і винесення сплетні на світ» – це моменти, які руйнують Церкву. Несподіваним ракурсом в праці для об'єднання Церков є «опіка над сиротами, [яка] все Богу мила і людей [...] з'єднює»¹⁵, тому Климентій її бачить як домобудівництво Церкви.

Кожна церковна відправа, особливо Утрєня, Вечірня та Літургія мають особливо відобразити людині Царство Боже на землі. Літургізуюча громада має віддзеркалювати торжествуючу Церкву, як це в розповіді «Повісті временних літ» відчули Володимирові послы в Церкві Софії – Премудрості Божої в Царгороді. На думку ігумена Климентія, нових Богослужінь, які запроваджені після Берестейського об'єднання, на спільних теренах із православними, не треба впроваджувати: це наприклад Молебень до Серця Христового, виставлення Найсвятіших Тайнств, Монстранції, Ангел

¹¹ «Правильник місійних станиць», № 1.

¹² Там само, № 2.

¹³ Там само, № 6.

¹⁴ Там само, № 7.

¹⁵ Там само, № 18.

Додаток II

ЦДІАЛ, Фонд 408, Опис 1, Справа 250

Compte rendu des fr.fr. Studites de leur travail dans des paroisses Unies de la Polésie et la Podlachie, commencé aux mois de Novembre 1931 et Déc[embre] 1932.

Звіт братів Студитів із їхньої праці на унійних парохіях Полісся і Підляшшя, за період від листопада 1931 до грудня 1932.

[1] Ун. 20/8 1933

Унів, 20 серпня 1933 р.

A la Com[mission] Pont[ificale] pro Russia
Rome – Vaticano

Ci-joint je me permets en toute humilité de présenter à la Com[mission] le compte rendu des maisons de mission desservies par les moines Studites en Polésie et Podl[achie] depuis le moi[s] de Nov[embre] 1931 jusqu' à la fin de Jan[vier] 1933.

/-/ Hier[omoin] Clément
Sup[érieur] des Studites

До Папської Комісії pro Russia
Рим – Ватикан

В додатку я дозволяю собі в повному смиренні представити Комісії звіт місійних станиць, обслуговуваних монахами Студитами на Поліссі і Підляшші від листопада 1931 до січня 1933.

/-/ Ієромонах Климент,
Настоятель Студитів

Excellence,

Ci-joint le compte r[endu], de nos maisons de m[ission] en Pol[ésie] et Podl[achie] que V[otre] E[xcellence] – en ayant pris connaissance, si Elle le juge opportun, voudra bien présenter à la Commission pro Russia.

Avec l'hommage de mon plus filial respect je suis de V[otre] E[xcellence] le plus humble serviteur en N[otre] S[eigneur].

/-/ Hier[omoin] Clément
Sup[érieur] des Studites

Ваше Преосвященство,

В додатку звіт наших станиць на Поліссі і Підляшші, що Ваше Преосвященство – ознайомившись, якщо Вони уважатимуть за доцільне, зволють представити Комісії pro Russia.

Із виявом моєї глибокої синівської пошани я являюся Вашого Преосвященства смиренний слуга в Нашому Господі.

/-/ Ієромонах Климент,
Настоятель Студитів

Son Excel[lence]
Mgr Franc[esco] Marmaggi
Nonce Apostolique à Varsovie

Його Преосвященство
Монсеньйор Франческо Мармаджі,
Апостольський Нунцій у Варшаві

**[2] Compte rendu des fr.fr. Studites
de leur travail
dans des paroisses Ÿnies de la
Polésie et la Podlachie, сопёncé
aux mois de Novembre 1931
et Déc[embre] 1932**

**Звіт братів Студитів
із їхньої праці
на унійних парохіях Полісся і
Підляшшя, за період
від листопада 1931
до грудня 1932**

I. Polésie (Diocèse latin de Pińsk)

*I. Підляшшя (Латинська дієцезія
Пінська)*

A. Mission à “HoŸtory Merlinski”
district Stolin poste Dawidgrodek.

A. Місія «Мерлінські Хутори», по-
віт Столін, пошта Давид-Городок.

- 1) Etat personnel: Un hiéromoine, un hierodiacre, un skhimnik (prêt à vœux perpétuels – artisan menuisier) et pro-visoirement un fr. arkharij rjasofor (à vœux temporels – chantre).
- 2) Etat juridique: “HoŸtory” sont une dépendance adjointe à la paroisse catholique de rite oriental d’Olpien. En automne 1931 les Studites trouvaient à HoŸtory une baraque à peine – et à coté un petit bâtiment à part (étable et atelier); le tout fait aux frais et par les soins des frères. La terre appartient à l’Etat, mais c’est la paroisse relat[ivement] le monastère qui peut l’acheter moyennant 41 annuités, dont la première a été déjà payée

- 1) Особовий стан: Один ієромонах, один ієродиякон, один схимник (готовий до вічних обітів – майстер-тесляр) і тимчасово один брат-рясофор (із дочасними обітами– співець).
- 2) Юридичний стан: «Хутори» – це дочірня власність католицької парохії східного обряду Ольпена. Восени 1931 Студити знайшли в Хуторах ледве розпочатий барак. Зараз під тим самим дахом є каплиця і 2 кімнати для братів, а поруч - маленька окрема будівля (стайня і майстерня); все виконане за кошти і зусиллями братів. Земля належить державі, але парохія, тобто монастир може її відкупити, внівши суму 41 річної випла-

par les fr.fr.; un contrat d'achat doit être conclu cet été. L'Ordinariat de Pińsk nous donne les appointements d'un cooperator expositus, mais jusqu'à présent rien pr. l'achat du terrain.

- 3) Status animarum: En Novembre 1931 les ff. trouvaient sur le registre des "Unis" de Hořtory 20 familles (circa 100 âmes) à la fin de Juin 1933 il y avait de catholiques "Unis" 118 familles (cā 545 âmes). Au commencement le curé non uni de l'endroit résidait à 25 Klm de Hořtory, et n'y venait, que rarement; depuis l'automne 1932 un hiéromoine non uni du monastère de Zyrowice a été établi à Hořtory mêmes dans notre voisinage pour contrecarrer l'influence de notre mission. Maintenant il a été de nouveau remplacé par un prêtre du clergé blanc; tous ils ont mené et ils mènent une campagne de calomnies, mais elles ne font que peu d'impression sur les gens, ceux-ci n'y croient pas et se demandent pourquoi les "batiüşzki" [3] orthodoxes ne leur témoignaient aucun intérêt avant l'arrivée des moines unis dans les forêts de Hořtory ?

ти, з яких перша була заплачена братами; цього літа має бути завершальний контракт. Пінський Ординаріат нам дає заробітну плату за одного капелана³¹, але досі нічого для закупівлі терену.

- 3) Стан душ: В листопаді брати знайшли на реєстрі «з'єдинених» в Хуторах 20 родин (приблизно 100 душ), наприкінці червня 1933 було «з'єдинених» католиків 118 родин (приблизно 545 душ). На початках нез'єдинений місцевий парох мешкав за 25 км від Хуторів, і лише дуже рідко сюди прибував; від осені 1932 нез'єдинений ієромонах з Жировицького монастиря був поставлений в самих Хуторах, по сусідству з нами, щоб протидіяти впливові нашої місії. Зараз він знову був замінений пресвітером із білого духовенства; всі вони провадили і далі провадять кампанію наклепів, але вони лише мало впливають на людей, які в це не вірять і себе запитують: чому православні «батюшки» не виявляли до них ніякого зацікавлення перед прибуттям з'єдинених монахів до Хуторівських лісів?

³¹ Capellanus (cooperator) expositus: експозит – латинський термін для означення пресвітера в системі Римо-Католицької Церкви, самостійного душпастиря на терені певної парохії, який частково залежний від пароха і всі записи народження і хрещення, шлюбів та смерті довірених собі вірних веде у метричних книгах цієї парохії.

Les orthodoxes restés jusqu'à présent non unis (il y en a encore à HoÛtory mêmes circa 200 familles, sur un total de 300) ils ne sont pas dans leur grande majorité hostiles ni à notre mission ni à l'idée de l'Union; au contraire; à l'exception d'une douzaine de familles peut-être – les autres viennent souvent chez nous – assistant au service divin etc. – mais il faut leurs laisser le temps et la liberté nécessaire pour qu'ils acquièrent la conviction que l'Union n'est pas une attrape pour faire d'eux des polonais et des latins.

4) Villages avoisinants: La tradition de l'Union ne s'est pas encore tout à fait éteinte dans le peuple de la Polésie, et les vieilles petites églises "uniates" existant encore de ci de là, sont pour les gens des témoignage vivants de leur passé catholique. Aidée par ces ré-miniscences historiques l'idée de l'Union travaille la tête et les coeurs des Polésiens, dès qu'ils voient ou entendent parler d'un centre catholique "uni". Tout au tour de HoÛtory il y a déjà 5 villages, qui réclament des prêtres et se disent prêts à l'Union. C'est premièrement le petit village de Rübryn situé à la frontière même de l'U.S.S.R. – il est le plus proche de HoÛtory ; une dizaine de familles y sont déjà formellement unis.

A une 15-ne de Klm de HoÛtory vient le village de Kolki (circa 100 familles, dont 30 déjà unies).

Православні, які ще дотепер залишилися нез'єдиненими (в Хуторах ще їх приблизно 200 родин, коли загальна кількість є 300), вони не є в своїй переважній більшості ворожі ні нашій місії, ні ідеї Унії; навпаки; за винятком може дванадцяти родин – інші часто до нас приходять, присутні на Богослужіннях і т.д., але треба їм залишити відповідний час і свободу, щоб вони здобули переконання, що Унія не є пасткою, аби з них зробити Поляків чи латинників.

4) Бічні села: Традиція Унії ще зовсім не згасла серед народу Полісся, і старі «з'єдинені» церковці існували ще де-не-де, будучи для людей живим свідченням їхнього католицького минулого. За допомогою цих історичних ремінесценцій ідея Унії навідує голови і серця полісян, як тільки вони бачать «з'єдинений» католицький осередок. Навколо Хуторів вже є 5 сіл, які вимагають пресвітерів і виявляють готовість до Унії. Це в першій мірі село Рубрин, яке розташоване на самому кордоні із СРСР – найближче до Хуторів, де десяток родин вже формально з'єдинені.

Приблизно за 15 км від Хуторів лежить село Колки (приблизно 100 родин, з яких 30 вже

La com̄une cède ici un bon emplacement p[ou]r bâtir chapelle et chaumière p[ou]r le prêtre, et c'est ici que nous voudrions en premier lieu étendre notre champ d'action missionnaire. Au-delà de Kolki – à 22 Klm de Hoŭtory le village de Hropŭń (aussi à la frontière même des Soviets) circa 50 numéros et une ancienne église "uniate", tous ils sont encore orthodoxes, mais ils demandent qu'on vienne chez eux. A 20 Klm dans la direction opposée (nord) le village de Tereblyči (circa 300 maisons – demandent d'avoir un prêtre uni, et passeront alors à l'Union). Enfin le village de Jŭnitecké (non loin de la ville du district Stolín); les habitants de cette commune ont demandé récemment, qu'un de nos prêtres vienne y célébrer le service divin, et qu'alors ils passeront tous, et rendront champs et église au prêtre uni.

5) Ecoles élémentaires: La mission de Hoŭtory a a desservir 4 écoles |4| deux à Hoŭtory mêmes, une à Rŭbryn, une à Kolki; la plus proche est à 7 Klm – la plus éloignée à 17 Klm – nos frères font le trajet à pied – seulement à l'époque des grandes eaux en canot. Dans l'école Hoŭtory I 84 enfants (12 latins, 13 unis, reste orthodoxes), ici le batiuśzka à deux heures par semaine, nous 1 heure. Hoŭtory II 68 enfants (7 latins, orthodoxes 8, le reste unis) ici nous avons toutes les

z'единених). Гміна відступає тут добре місце для будівництва каплички і хатини для пресвітера, і це тут ми би хотіли в першій мірі розвинути наше поле місійної діяльності. Далі від Колків – за 22 км від Хуторів маємо село Хропунь (також на кордоні із Советами), приблизно 50 номерів (господарств?) і стара «уніатська» церква, всі вони ще православні, але просять, щоб до них приходили. За 20 км в протилежний бік (північ) – село Терєбличі (приблизно 300 хат – просять дати їм з'єдиненого пресвітера, і тоді вони перейдуть на Унію). Нарешті село Юнітецькі (недалеко від повіту Столін); мешканці тієї гміни недавно просили, щоб один з наших пресвітерів прибув відправити Службу Божу, і тоді вони всі перейдуть, а також віддадуть поля і церкву з'єдиненому пресвітеру.

5) Початкові школи: Хуторівська місія має обслуговувати 4 школи: дві в самих Хуторах, одну в Рубрині, одну в Колках; найближча розташована за 7 км, найдальша – за 17 км. Наші брати долають відстань пішки, тільки в період високих вод човном. В школі Хутори I: 84 дитини (12 латинників, 13 з'єдинених, решта православні); тут батюшка має 2 години на тиждень, в нас 1 година. Хутори II: 68 дітей (7 латинників, православних 8,

3 heures d'enseignement religieux par semaine, les enfants orthodoxes assistent de par la volonté des parents à notre enseignement. Rübryn 44 enfants (2 latins, 20 unis, reste orthodoxes) nous avons ici 2 heures d'enseignement par semaine et les enfants orthodoxes y fréquentent. Kolki 72 enfants (2 latins, unis 23, reste orthodoxes) notre enseignement 2 heures par semaine – de par la volonté des parents les enfants orthodoxes y assistent.

Nos frères enseignent donc le catéchisme aussi aux enfants des orthodoxes, quand ce sont des parents eux mêmes, qui le demandent (c'est p[ou]r les orthodoxes la première étape, qui les achemine vers l'Union). Cet enseignement nos frères le donnent dans la langue du pays (à Hoŭtory dialecte ukrainien avec mélange de mots blanc-ruthènes et russes).

Vu les grandes distances qui séparent ces écoles de la paroisse latine nos frfr. doivent aussi apprendre le catéchisme au petit nombre d'enfants catholiques latins. D'après l'ordre des autorités scolaires et de l'Ordinariat latin – l'enseignement des catholiques du rite latin doit se faire en langue polonaise.

Durant l'année scolaire 1932/33 la question de l'enseignement religieux était en litige: les batuszka non unis faisaient leur possible pour

решта з'єдинені); тут ми маємо всі 3 години релігійної освіти на тиждень, православні діти беруть участь згідно з волею батьків в нашій освіті. Рубрин: 44 дитини (2 латинники, 20 з'єдинених, решта православні); ми тут маємо 2 години освіти на тиждень, і православні діти беруть в ній участь. Колки: 72 дитини (2 латинників, з'єдинених – 23, решта православних) наша освіта - 2 години на тиждень, згідно з волею батьків православні діти беруть в ній участь.

Так що наші брати викладають катехизм також для православних дітей, коли є однозгідні батьки, які цього просять (це для православних перший етап, що їх приводить до Унії). Цю освіту наші брати ведуть місцевою мовою (в Хуторах український діалект із змішаними білоруськими і російськими словами).

Оскільки великі відстані віддаляють ті школи від латинської парохії, наші брати теж мають навчати катехизму невелику кількість латинсько-католицьких дітей. Згідно з наказом шкільних властей і Латинського ординаріату освіта католиків латинського обряду має провадитися польською мовою.

Впродовж 1932/33 навчального року питання релігійної освіти було спірним: нез'єдинені батюшки старалися протиставитися

s'opposer à notre enseignement; ils intimidaiient directement les enfants, influencaient leurs parents, – et réclamaient de l'inspecteur scolaire du district, qu'il nous interdise d'enseigner le catéchisme aux enfants orthodoxes. L'inspecteur avait cédé à leur instance et avait réservé exclusivement p[ou]r le prêtre non uni l'école de Kolki, en limitant en même temps notre enseignement à 1 heure par semaine dans les autres écoles, où les orthodoxes étaient en majorité; mais par nos remontrances, étant la demande des parents orthodoxes (certifiée par les maîtres d'école) et vu que nous avions la mission canonique de l'Ordinariat latin, il a fini [5] par céder en notre faveur. En tout cas les enfants dans toutes ces écoles reçoivent maintenant un enseignement religieux suivi et systématique, tandis qu'uparavant ils ne savaient même pas réciter le Pater et l'Ave.

6) Service divin: En Polésie comme dans le reste de l'Orient slave (russe et ukrainien) la manière de célébrer l'Office Divin est d'une influence prépondérante dans la question des retours des fidèles à l'unité catholique; ils ne veulent pas de changements dans les rites extérieurs craignant toujours, qu'on ne veuille les transformer en "latins" et "polonais"; sous ce rapport tout

нашій освіті; вони прямо залякували дітей, впливали на їхніх батьків, – і вимагали від шкільного інспектора повіту, щоб він нам заборонив навчати катехизму православних дітей. Інспектор піддався їхньому позову і зарезервував виключно для нез'єдиненого пресвітера школу в Колках, при тому обмеживши нашу освіту до однієї години в інших школах, де православні були в більшості; але через наші застереження, що таким було рішення православних батьків (засвідчене шкільними учителями) і оскільки в нас була канонічна місія від Латинського ординариату, він мусив прийняти рішення на нашу користь. В кожному разі, діти у всіх школах тепер отримують релігійну освіту, послідовну і систематичну, тоді як перед тим вони навіть не вміли промовити «Отче наш» і «Богородице Діво».

6) Служба Божа: На Поліссі, так як в решті слов'янського Сходу (російського і українського), спосіб відправляти Службу Божу має вирішальний вплив в питанні повернення вірних до католицької єдності; вони не хочуть змін у зовнішніх обрядах, завжди побоюючись, що захочуть їх перетворити на «латинників» чи «поляків»; із цієї точки зору, все, що

leurs paraît suspect, ce qui n'est pas conforme à la coutume. Et le chant et tout le culte et l'aspect extérieur et intérieur du sanctuaire (iconostase – style oriental des icônes) plus cela répond à ce qu'une tradition séculaire leur a appris à chérir et mieux cela vaut pour le succès de l'oeuvre de l'Union; ou plutôt il faudrait dire c'est indispensable pour ce succès, naturellement qu'outre cela la prédication de la Parole Divine dans leur langue maternelle est de toute nécessité. Nous avons eu ici la preuve, qu'il est dangereux de toucher surtout un mot "Православный" de vouloir le remplacer par le mot "Каждоліческий": le curé d'Olpien étant venu chez nous un jour de fête a introduit ce changement dans la "απόλυσις" des Vêpres et des Matines; le résultat a été que 4 familles sont revenues à l'orthodoxie; après le départ du curé nous avons laissé tomber cette nouveauté, et il n'y a plus eu d'apostasies; de ces 4 familles – 2 ont fait après acte de pénitence et sont de nouveau unies.

7) Autres travaux: Les gens de la Polésie sont si pauvres, leur vie est encore si loin de satisfaire aux exigences les plus primitives de l'homme moderne, que vraiment on ne sait par quoi commencer pour subvenir aux besoins les plus pressants. La famine est un hôte presque permanent au foyer polésien – l'aumône donnée

не згідне зі звичаєм, виглядає їм підозрілим. Чим більше плекати спів і все богопочитання, а також зовнішній та внутрішній вигляд храму (іконостас – східний стиль ікон), що багатосотлітня традиція їх навчила, тим краще це буде для успіху Унійного діла; або радше треба сказати, що це є необхідним для успіху, природно, що поза тим проповідання Божого Слова має неодмінно відбуватися рідною мовою. Ми тут мали доказ того, що є особливо небезпечним торкатися одного слова «православный» і хотіти його замінити на «каждоліческий»: парох Ольпена, прийшовши до нас одного святкового дня, впровадив цю зміну у «відпусті» Вечірній і Утрені; результат був таким, що 4 родини повернулися до православ'я; по відході пароха ми відмовилися від цього нововведення, і вже не було більше апостазій; із цих 4 родин дві потім принесли акт покаяння і знову стали з'єдиненими.

7) Інша праця: Люди Полісся є такими бідними, їхнє життя ще таке далеке від найпримітивніших вимог сучасної людини, що дійсно невідомо, з чого починати, щоб допомогти в першочергових потребах. Голод є майже постійним гостем в поліському дворі, тому допомога,

par le S[ain]t Siège au printemps 1932 a été reçu avec une immense gratitude, et qu'il me soit permis à cette occasion de faire l'humble proposition que les habitants de cette région de la Polésie soient inscrits une fois p[ou]r toute – sur la liste des “très pauvres”, qui auraient grandement besoin d'un secours s'il se peut annuel. Le manque [6] de secours médical semble être une des plus grandes difficultés de la vie dont ils ont à souffrir ; tout comme dans les terrains de mission pour les païens, il faut ici aussi, que les petits monastères éloignés de la ville aient de bons infirmiers et d'une pharmacie domestique; c'est un moyen très sûr de gagner la confiance et la reconnaissance des habitants; notre hierodiacre à Hoûtory il n'y a pas de jour, où il n'ait pas de malades à soigner.

Apprendre le chant ecclésiastique, surtout pendant les longues soirées de l'hiver, c'est une occupation très appréciée par les jeunes gens, qui se préparent ainsi à chanter en commun l'office du dimanche prochain ou de la fête. Notre frère le chantre a organisé cet enseignement, et c'est aussi grâce à cela que la propagande hostile de l'hiéromoine de Zyrowice venu à Hoûtory en automne 1932 n'a pas eu jusqu'à présent de résultat nuisible pour notre

принесена Святим Престолом навесні 1932 р., була прийнята з великою вдячністю, і нехай мені буде дозволено із цієї okazji висловити смиренну пропозицію, щоб мешканці цього регіону Полісся, були раз і назавжди внесені до списку «найбідніших», які дуже потребують, по можливості, річної допомоги. Виглядає, що брак медичної допомоги є однією із найбільших життєвих проблем, яку вони терплять. Це так само, як в місійних теренах для поган, тут теж потрібно, щоб маленькі монастирі, віддалені від життя, мали добрих медичних братів і домашню аптеку; це дуже певний спосіб досягнути довір'я і вдячність мешканців; немає днів коли наш ієродиякон в Хуторах не лікує хворих.

Научати церковного співу, особливо в довгі зимові вечори. Це заняття дуже подобається молодим людям, які таким чином готуються до спільного співу наступної недільної чи святкової служби. Наш брат-співець організував це навчання, і це теж завдяки цьому, що ворожа пропаганда ієромонаха із Жировиці, який прибув до Хуторів восени 1932 р., дотепер не мала шкідливих результатів для нашої праці

mission et que les retour à l'Union continuent com̄e auparavant.

- 8) Espoir et entraves: L'oeuvre de l'Union ferait en Polésie de toute probabilité des progrès assez rapides si: a) on pouvait donner p[ou]r commencer à chaque village, qui le demande, un prêtre et une chapelle de rite oriental et b) si ce prêtre pouvait y travailler avec toute la liberté d'un missionnaire, ne prenant conseil que du bien spirituel des âmes dont il doit être le pasteur, et sans avoir à subir des entraves, qui dans ces contrées lui lient en mainte choses les pieds et les mains.

ad a). De ces villages, il y en aurait beaucoup autour de chaque centre de mission unionistique, com̄e alentour de Hoÿtory il y en a déjà 5 (cf. supra sub 4). Ces villages prennent eux mêmes l'initiative et demandent l'Union; la difficulté est de trouver un nombre suffisant de prêtres déjà préparés pour ce travail et de leur assurer des moyens de subsistance – car il parait, que la population villageoise (de cette région là du moins) ne serait pas en état de les leur donner.

Quand le village de Kolki s'est adressé à nous avec la demande de leur bâtir une chapelle et de leur donner un prêtre et qu'alors tous ils reviendront à l'Union – nous avons transmis leur requête à Mgr l'Ordinaire de Pińsk. La réponse a été

і що повернення до Унії тривають так, як і перед тим.

- 8) Надії та перешкоди: Унійне діло на Поліссі змогло б досить швидко розвинутися якщо б: а) на початок дати кожному селу, що просить, пресвітера і капличку східного обряду і б) щоб цей пресвітер міг там працювати в повній свободі місіонера, беручи до уваги лише духовне добро душ, пастирем яких він став, і без того, щоб терпіти перешкоди, які в тих краях йому часто зв'язують ноги й руки.

До а). В цих селах, їх було б багато навколо кожного осередку унійної місії, як вже навколо Хуторів їх є 5 (пор. вище під п. 4). Ці села самі проявляють ініціативу і просять Унії; трудність полягає в тому, щоб знайти відповідну кількість пресвітерів, вже приготовлених до такої праці і забезпечити їм засоби до існування – бо, як виглядає, сільське населення цього болотистого регіону не в змозі цього для них зробити.

Коли село Колки до нас звернулося із проханням їм побудувати капличку і дати їм пресвітера і тоді вони повернуться до Унії – ми передали їхнє клопотання монсенйорові Ординарієві у Пінську. Відповідь була

Структура молебня за хворого «Требника» Митрополита Петра Могили містить канон та включає п'ять молитов за хворих⁷⁹.

Ідея запровадження молебня за хворого в Київській Церкві Митрополитом Петром Могилою, на мій погляд, дала поштовх до запровадження його також пізніше в літургійну практику РПЦ МП⁸⁰ (та УПЦ МП⁸¹), хоча в скороченні та відмінній редакції.

Молебень за хворого в сьогоdnішній час звершується в УПЦ МП⁸², УПЦ КП⁸³, та УАПЦ⁸⁴. Він є однаковим у даних Церквах; лише в УПЦ МП він звершується церковнослов'янською мовою, а в УПЦ КП та УАПЦ – українською мовою. Його структуру у двох мовних редакціях подаємо для візуального бачення у наступній таблиці (табл.1).

Таблиця 1

Структура молебня за хворого церковнослов'янською та українською мовами (ПЦ)

Молебное пѣніе ѡ недужныхъ многихъ, или ѡ єдиномѡ ⁸⁵	Молебень за недужих, багатьох або одного ⁸⁶
Іерей начинаетъ: Благословенъ бгъ нашъ: Ликъ: Ѥминь. Слава тебѣ, вже нашъ, слава тебѣ. Црѣвнй: Трисѣе по Оче нашъ. Гди, помилуй, бг. Слава, и нынѣ: Приидите, поклонимса: трижды. И ѡлобамъ О: На тѣ, гди, оуповахъ, да не погыжѣса въ вѣкѣ...	Священник починає: Благословен Бог наш... Читець: Царю Небесный... Три- святе... Отче наш... Псалом 70 На Тебе, Господи, я на- діюся...

⁷⁹ Евхологон, або Требник митрополита Петра Могили, с. 533-559.

⁸⁰ Великий требник. Санкт-Петербург 1859, с. 288-294.

⁸¹ Последование молебных пеній. Киев 1891, с. 35-40.

⁸² Требник. III ч. Москва 1997, с. 342-354.

⁸³ Требник у двох частинах. II ч. Київ 2000, с. 501-5013.

⁸⁴ Використовує переважно текст УПЦ КП.

⁸⁵ Чинь молебныхъ пєній. Издание Свято-Успенского Псково-Печерского монастыря 1994, с. 30-41; Требник. III ч. Москва 1997, с. 342-354; Требникъ в двух частях. I ч. Киев 2007, с. 358-369.

⁸⁶ Требник у двох частинах. II ч. Київ 2000, с. 501-5013.

Продовження табл. 1

Молѣбное ꙗкѣ ѡ недѣжныхъ многихъ, или ѡ єдиномъ ⁸⁵	Молебень за недужих, багатьох або одного ⁸⁶
Почѡмъ, аще мѡжетъ, недѣжный чтѣтъ или щїєнникъ: Вѣрѡ во єдинаго бѣга Оца вседержителя, творца не ѡ и земли, видимыхъ же вѣсѣмъ и невидимыхъ...	<i>Далі, якщо може – недужий, а ні то священик читає:</i> Вірую в Єди- ного Бога, Отця, Вседержителя...
Таже єктенія: Аиѡмъ гдѣ помѡлимсѣ... Возгласъ: Йѡкв бѣтъ мнѡсти, щедротъ и члѣвколюбїѣ єси... Аиѡмъ: Аминь.	<i>Далі єктенія:</i> В мирї Господу по- молимось. <i>Виголос:</i> Бо Ти Бог милості, щед- рот і чоловіколюбства... <i>Співці:</i> Аминь.
Тропарь, гласъ д̄: Окѡрыи въ застѣпленїи єдинъ сынъ хр҃тє... Кондакъ, гласъ в̄: На одрѣ волѣзши лежащихъ... Прокїмень, гласъ з̄: Помилуй мѣ, гдї, ѡкв немоцнѣ єсмь, ищѣлїи мѣ, ѡкв смѣтѡшасѣ квѣсти моѣ. Стїхъ: Йѡкв нѣсть въ смѣрти поминѣнїи тебѣ.	<i>Тропар, глас 4:</i> Ти єдиний, Христе, скорий у заступництвї... <i>Кондак, глас 2:</i> Тих, що лежать хворими на постелї... <i>Прокїмен, глас 7:</i> Помилуй мене, Господи, бо я немѣчний, і зціли мене, Господи, бо стривожилися костї мої. <i>Стих:</i> Бо хто ж після смерті буде згадувати Тебе?
Апѡл: собѡрнагѡ послѣнїѣ ѡквѡла, зачѣло їзъ. Братїє, ѡбразъ прїимите єлѡстраданїѣ и долготерпѣнїѣ, прѡроки...	Соборне послання святого апосто- ла Якова (зач. 57). Браття, візьміть за приклад тяжкі страдання і довготерпіння пророків...
Алилуїѣ гласа. Стїхъ а̄: Гдї, да не ѡростїю твоєю ѡблчїиши менѣ. Стїхъ в̄: Єспїи мѣ ради мѣти твоєѣ.	Алилуя, алилуя, алилуя. <i>Стих 1:</i> Господи, не суди мене в ярості Твоїй. <i>Стих 2:</i> Спаси мене ради милості Твоєї.
Євангїє ѡ матѣѣ, зачѣло кѣс. Во время оно, вшедшѣ іисѣвъ въ капернаѡмъ, пригѣлѣи къ немѣ сотникъ...	Євангеліє від Матфея (зач. 25). Одного разу, коли Ісус увійшов до Капернаума, підійшов до Нього сотник...

Продовження табл. 1

Молебное гѣніе ѡ недужныхъ многихъ, или ѡ єдиномъ ⁸⁵	Молебенъ за недужих, багатьох або одного ⁸⁶
<p>Єктенїи: Врѣдъ дѡшъ ѡ тѣлѣсъ... Не хотѣи смѣрти грѣшныхъ... Огненнѡ колѣзнь петровой тѣщи прикосновѣнемъ твоимъ исцѣливый... Єзекїины слѣзы, манасїино ѡ нїневїтанъ покланїе, и Давоово исповѣданїе прїемый...</p> <p>Возгласъ: Оублажи ны вѣже спїсїтелю нашъ...</p>	<p>Єктенїя: Помилуй нас, Боже, з великої милості Твоєї... І далі за чином, після цього: Лікарю душ і тіл... Ти не бажаєш смерті грішників... Ти вогневицю Петрової тещі до- торканням Твоїм зцілив... Єзекїєві слъози, Манасїєве і нїне- вітян покаяння, і Давидове спо- відання Ти прийняв і скоро їх по- милував... Виголос: Вислухай нас, Боже, Спа- сителю наш... Співци: Амінь.</p>
<p>Посѣмъ мѣтва: Вѣло вседержителю, сѣтїи цю...</p>	<p>Далі молитва: Владико, Вседержи- телю, Святий Царю...</p>
	<p>Виголос: Твоє бо є, щоб милувати і спасати нас... І звичайний відпуст.</p>

В УГКЦ сьогодні молебенъ за хворого⁸⁷ відрізняється структурою та текстовою редакцією від молебня на даний випадок УПЦ МП⁸⁸, та УПЦ КП⁸⁹. Молебенъ за хворого в теперішній час в УГКЦ існує, як церковнослов'янською⁹⁰, так і українською мовою⁹¹. Його структуру в українськомовній редакції візуалізуємо у наступній таблиці (табл. 2).

⁸⁷ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20-28.

⁸⁸ *Чинь молебныхъ пѣній*. Издание Свято-Успенского Псково-Печерского монастыря 1994, с. 30-41; *Требник*. III ч. Москва 1997, с. 342-354; *Требникъ в двух частях*. I ч. Киев 2007, с. 358-369.

⁸⁹ *Требник у двох частинах*. II ч. Київ 2000, с. 501-5013.

⁹⁰ *Требник*. Львів 1925-1926, с. 126-130.

⁹¹ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20-28.

Структура молебня за хворого українською мовою (УГКЦ)⁹²

Таблиця 2

Чин молебня над хворим (окрім Святого Таїнства Єлеопомазання) ⁹²
<p><i>Нехай буде відомо, що парафіяльний священик у своїй парафії має час-то відвідувати хворих і ревно дбати про їхнє спасення. Тому священику слід повідомити своїх парафіян, щоб вони у разі важкої хвороби когось із вірних відразу ж давали йому про це знати. Щоб хворий, ще перед тим, як сильно ослабне, міг очистити себе покаєнням, тобто висповідати ретельно гріхи свої і сподобитися розрешення від них, а також отримати святе Єлеопомазання і причаститися Божественних Таїнств Тіла і Крови Господньої...</i></p> <p><i>Єрей, що прийшов для молитви над хворим, увійшовши у його дім, мовить: Мир дому цьому. Відповідь: І тим, що живуть у ньому. І, приступивши до постелі хворого, приязно з ним вітається і, трохи порозмовлявши з ним задля розради, запитує, чи вже приймав він Таїнства Покаяння і Євхаристії, а також Таїнство Єлеопомазання.</i></p> <p><i>Якщо дізнається, що не приймав, або приймав досить давно, лагідними словами заохочує хворого, приступити до цих Таїнств і під час цього молебня сокрушитися серцем і налаштувати себе на їх прийняття. Коли ж недужий ці Таїнства протягом тієї самої хвороби вже приймав, то нехай тепер знову розбудить у собі істинну скруху серця і дух покаєння. Також нехай єрей розповість присутнім там родичам хворого, друзям і домашнім про те, яким корисним є для недужого, щоб за нього молилися, заради нього робили добрі вчинки, постили і подавали посильну милостиню. А щоб молитви їхні і добрі вчинки були милі Богові, нехай родичі хворого очистять себе від тяжких гріхів через Святі Тайни Покаяння і Євхаристії. Після цього єрей, одягнувши епитрахиль і давши хворому запалену свічку, починає за звичаєм:</i></p> <p><i>Благословен Бог наш завжди, нині і повсякчас, і на віки віків.</i></p> <p><i>Лик: Амінь.</i></p>

⁹² Требник освячення та благословення. Львів 2010, с. 20-28.

Продовження табл. 2

Єрей: Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі.

Лик: Царю небесний...; Святий Боже...; Пресвята Тройце...; Отче наш...

Єрей: Бо Твоє єсть царство...

Лик: Амінь. Господи, помилуй. (12); Прийдіте, поклонімся...

Псалом 6: Господи, не суди мене в ярості Твоїй і не карай мене в гніві Твоїм...

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

Алилуя, алилуя, алилуя, слава Тобі, Боже (3).

Тропар, глас 4: Скорий у заступництві єдиний Ти, Христе...

Слава: Лікарю і помічнику хворих, ізбавителю і Спасе недужих...

І нині: Спаси від бід, зціли недуги, вилікуй страждання душі і тіла раба Твого...

Єрей, поклавши свою руку на голову хворого, мовить оці стихи: На недужих покладуть руки, і стануть здоровими. Ісус, Син Діви Марії, спасення світу і Господь...

Єрей: Господу помолімося.

Лик: Господи, помилуй.

Боже Вседержителю, всещедрий, всемилостивий, Ти святим апостолам, мученикам і лікарям Твоїм заповів на недужих руки покладати...

Лик: Амінь.

Єрей: Щоб сподобилися ми слухання святого Євангелія, в мирі Господа Бога молім.

Лик: Господи, помилуй (5).

Єрей: Мир всім.

Лик: І духові твоєму

Єрей: Премудрість, прості, вислухаймо святого Євангелія. Від Луки святого Євангелія читання.

Лик: Слава Тобі, Господи, слава Тобі.

Євангеліє від Луки, 4,38 - 44, зач. 16.

У той час, увійшов Ісус у дім Симона...

Лик: Слава Тобі, Господи, слава Тобі.

І дає хворому цілувати святе Євангеліє. Далі молимося ектенію.

Єрей: Помилуй нас, Боже, з великої милости...

Лик: Господи, помилуй (3).

Лікарю душ і тіл, зі серцем сокрушеним до Тебе припадаємо...

Продовження табл. 2

Прости йому як милосердний усі прогрішення, добровільні і недобровільні, і скоро підними з постелі недуги...

Простягни сильну руку Твою і як Яірову дочку з постелі підними...

Джерело зцілень, Ти гарячку Петровій тещі дотиком своїм зцілив...

Ти, що не хочеш смерти грішних, а щоб навернулися і живими були...

Бо милостивий і чоловіколюбець Бог єси, і Тобі славу возсилаємо,

Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків.

Лик: Амінь.

Єрей: Господу помолімся.

Лик: Господи, помилуй.

Боже, що всяку недугу і слабість Твоєю благістю з людських тіл проганяєш, прийди, милосердний, до раба Твого...

Лик: Амінь.

Після цього окроплює хворого свяченою водою, мовлячи: Нехай Божим благоговійним милосердям будеш ти звільнений від усякої гарячки, і це окроплення свяченої води хай буде тобі на розраду і прохолоду в ім'я Отця †, і Сина †, і Святого Духа †. Амінь.

Єрей: Премудрість.

Лик: Чеснішу від херувимів і незрівнянно славнішу від серафимів...

Єрей: Слава Тобі, Христе Боже, уповання наше, слава Тобі.

Лик: Слава Отцю і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

Господи, помилуй (3). Благослови.

Єрей: Христос, істинний Бог наш, молитвами пречистої своєї Матері і всіх святих своїх, помилує і спасе нас як благий і чоловіколюбець.

Лик: Амінь.

Вище поданий чин молебня над хворим своєю структурою відрізняється від чину молебня на даний випадок «Требника Київського» 1646 року⁹³, що був виданий за благословенням Митрополита П. Могили, оскільки є скороченим та без канону⁹⁴.

Молебень за недужих, багатьох або одного у всіх українських Церквах Київської традиції є просительним та має за цілю

⁹³ *Евхологiон, або Требник митрополита Петра Могили*, с. 533-559.azaz

⁹⁴ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20-28.

випросити у Бога здоров'я хворому чи хворим. Він сповнений проханням про те, щоби Всемогутній Господь простягнув свою цілющу руку до хворого, полегшив йому страждання і визволив від нестерпних болів та хвороби.

Зазвичай молебень за болящого може звершуватися в храмі по закінченні Божественної Літургії чи вечірні, а в домі хворого – в будь-який час. Дуже важливо, звертаючись до Бога з проханнями про оздоровлення хворого чи хворих, не забувати дякувати Богу за все, що ми отримуємо від Нього задля нашого спасіння.

Зцілення можливе тільки через віру у Бога

Християни повинні пам'ятати, що для одержання зцілення через засоби, які пропонує Церква, найперше потрібна віра в Бога:

«Він же сказав їй: « Дочко, тебе спасла **віра твоя**. Иди в мирі й будь здорова від своєї недуги!»⁹⁵.

Християнинові не заборонено також лікуватися та вдаватися до послуг лікарів. Св. Письмо говорить:

«Вшанувуй належно потрібного тобі лікаря, бо й він існує з Господньої установи; від Всевишнього – здатність лікаря. Господь із землі ліки виводить, і розумний муж не нехтує ними»⁹⁶.

Багато святих були лікарями, у тому числі й євангелист Лука⁹⁷. В Церкві є особливо прославлені Богом такі святі лікарі: чудотворці-безсрібники, як Косьма і Даміан, Кир та Йоан, Пантелеймон та Ермолай, Самсон та Діомид, та інші, які лікували людей від різних хвороб навіть безкоштовно.

У випадку хвороби християнин не повинен свою надію на одужання покладати на лікарів, ліки і лікувальні процедури. Святе

⁹⁵ Мк. 5, 34.

⁹⁶ Книга Сир. 38, 1–2, 4.

⁹⁷ Кол. 4, 14.

Письмо з осудом відзивається про ізраїльського царя Асу, який в хворобі своїй шукав не Господа, а лікарів, та говорить про нього так:

«Тридцять дев'ятого року свого царювання занедужав Аса на ноги, й ця недуга стала вельми тяжкою, але він у своїй недузї шукав не Господа, а лікарів, і спочив Аса зо своїми батьками, помер на сорок першому році свого царювання»⁹⁸.

Християнинові належить пам'ятати, що, чи то зціляється він чудодійним чином, чи то через посередництво лікарів та ліків, зцілення у будь-якому випадку подається від Господа. Тому в ліках і лікуванні необхідно християнам завжди покладатися на волю Божу. Господь знає, що для людини в кожний час є потрібно. Він і лікаря може напоумити, і зціляючу подати силу людині. Пріоритетом при лікуванні, відповідним для християнина, мають бути духовні засоби. У хворобах раніше за лікарів і ліки потрібно християнам користуватися молитвою: «Сину, в недузї твоїй не побивайся, лиш молись до Господа, і Він тебе оздоровить»⁹⁹.

Християнам потрібно не забувати, що милостивий Господь готовий визволити кожную людину не тільки від гріха, але й підняти з будь-якої хвороби, а взамін від людини вимагає тільки лише віри у Нього.

Церква закликає християнина у випадку важкої чи невиліковної хвороби не вдаватися до послуг чаклунів, цілителів-біоенергетиків, екстрасенсів, знахарів, астрологів, ворожок провидців та диявола. А також у жодному разі не приймати від них амулетів, талісманів та інших речей, оскільки такі дії є зрадою Бога і падінням в тяжкий гріх¹⁰⁰. Проти таких дій людини категорично виступає Святе Письмо, оскільки вбачає у них супротивлення Богові і віддання себе у власність злому духові.

⁹⁸ 2 Книга Хронік 16, 12-13.

⁹⁹ Книга Сирах 38, 9.

¹⁰⁰ П. Сабат. *Які ліки пропонує Церква хворій людині?* // <http://www.rr.lviv.ua/podcasts/y4aki-liky-proponuje-tserkva-hvorij-lyudyni/>. Дата перегляду 30.11.2015.

«І коли скажуть вам: звернетеся до викликачів померлих і до чародіїв, до шептунів і черевомовців, – тоді відповідайте: чи не повинен народ звертатися до свого Бога? чи питають мертвих про живих?»¹⁰¹.

Святе Письмо категорично забороняє такі практики, оскільки не тільки вбачає у них супротивлення Богові, а віддання людиною себе добровільно під владу злему духові¹⁰². Церква забороняє використання магічних та спіритичних практик, як потенційних та небезпечних причин, які можуть не тільки зумовити зіткнення зі злим духом, а також навіть і опанування ним людини.

У випадку, коли християнин вже звертався до послуг чаклунів, цілителів–біоенергетиків, екстрасенсів, знахарів, астрологів, ворожок, провидців чи навіть самого диявола, то він неодмінно повинен покаятися у цьому на Сповіді (в храмі) і примиритися з Богом. Він повинен також зробити усе, щоб очистити свою оселю від окультної літератури (усього, того що стосується магії, карми, перевтілення, хоч би як цікаво й наукоподібно це не було написано), богопротивних розпусних і демонічних зображень¹⁰³. Християнин повинен пам'ятати, що Господь не благословляє людей у домах де перебуває Його ворог-диявол.

Висновок

Людство від початку свого існування до сьогодні задумується над сенсом і значенням страждань та хвороб, які вражають і обтяжують людське існування в цьому земному житті.

Церква, яка постійно прагне дати людині відповідь на її екзистенційні питання, у своєму вченні ніколи не давала чіткої відповіді

¹⁰¹ Книга Іс. 8, 19.

¹⁰² Пор. Книга Втор. 18, 9-12; книга Лев. 19, 26-31; 20:27; книга Вих. 22, 17.

¹⁰³ П. Сабат. *Які ліки пропонує Церква хворій людині?* // <http://www.rr.lviv.ua/podcasts/y4aki-liku-proponuje-tserkva-hvorij-lyudyni/>. Дата перегляду 30 квітня 2016.

на питання про значення людських страждань та хвороб, а лише називає їх таїнством, та в еклезіальному єднанні співпереживає з такими людьми і завжди через молитву та духовний провід намагається подарувати таким людям відчуття присутності Ісуса Христа у їхніх терпіннях.

Папа Римський Франциск підкреслює:

«Поруч з нашим терпінням – і у ньому – присутнє терпіння Христа; Він несе цей тягар з нами і допомагає зрозуміти його сенс. Коли Божий Син зійшов на хрест, то зруйнував самотність страждання та просвітив його темряву. Таким чином, ми поставлені перед таємницею Божої любові до нас, яка вливає в нас надію та сміливість: надію, бо в плані Божої любові навіть ніч болю веде до світла Пасхи, і сміливість, яка дає нам спромогу зносити усякий тягар в Його супроводі, в єдності з Ним»¹⁰⁴.

Після гріхопадіння людство у своїх стражданнях і хворобах стало покликане з'єднатися зі стражданнями Христовими так, «щоб їх терпіння неначе доповняли Христові терпіння» – говорить митрополит Андрей Шептицький¹⁰⁵. Він також повчає, що недужі своїми гідно перенесеними терпіннями прославляють Бога так, як Його прославили святі мученики¹⁰⁶.

Людина в дні свого пригноблення і стараждань не може деколи пояснити і зрозуміти, чому саме це випало на неї в цей час. Попри те, вона повинна завжди пам'ятати, що Бог є із нею і Він колись відкриє усю правду про сенс її життя, а вкінці винагородить увесь біль, як винагородив Іова¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Послання Папи Франциска з нагоди XXII Всесвітнього дня хворого // <http://zdorovia.ugcc.org.ua/poslannya-papy-frantsyska-z-nahody-hhii-vsvesvitnohdnya-hvoroho-2014/>. Дата перегляду 30.11.2015.

¹⁰⁵ А. Шептицький. *Пастирське послання Митрополита Андрея. До недужих* // А. Шептицький. *Пастирські послання 1918-1939*. 2 т. Львів 2009, с. 129.

¹⁰⁶ Див. А. Шептицький. *Пастирське послання Митрополита Андрея. До недужих*, с. 127.

¹⁰⁷ Ф. Міцкевич. Спасенна сила страждання // *Сопричастя* 3 (2000), с. 37.

Церква в часі хвороби не покидає хворого, але пропонує йому якнайшвидше відбутися Святе Таїнство Сповіді, щоб примиритися з Богом і ближніми, а потім прийняти Святе Таїнство Пресвятої Євхаристії, тобто причаститися Тілом і Кров'ю Христовою, щоб поєднатися з Богом¹⁰⁸. Після прийняття Святого Таїнства Пресвятої Євхаристії Церква пропонує хворому прийняти Святе Таїнство Єлеопомазання (чи Соборування), яке спеціально призначене для звершення над хворою людиною з молитвою за її одужання¹⁰⁹.

В часі хвороби Церква не тільки закликає недужого, якого спіткала хвороба, перебувати завжди в молитві: «Сину, в недужі твоїй не побивайся, лиш молись до Господа, і Він тебе оздоровить»¹¹⁰, але також пригадує рідним та близьким хворого, що вони також повинні зносити свої молитви за недужого.

Для випадку спільної молитви за хворого родиною і близькими, Церква окрім Божественної Літургії (в наміренні за хворого), також пропонує молебень за хворого, який може служитися як у храмі, так і в домі хворого¹¹¹.

Незважаючи на те, що молебень за хворого (чи хворих) належить до приватних церковних богослужінь, він є однією із молитов Церкви, завдяки якому вірні можуть одержати зцілення від різних хвороб.

Молебен за хворих є молитвою всієї Церкви, незважаючи на те, що під час його звершення може бути лише присутня одна або декілька осіб, котрі співпереживають з терплячим в його недужі, а не ціла християнська спільнота. Митрополит Андрей Шептицький підкреслює, що всі християни є членами Христового Тіла і всі очищені Христовою Кров'ю, тому всі радощі і страждання перед

¹⁰⁸ *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 20.

¹⁰⁹ *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 465-469.

¹¹⁰ Книга Сир. 38, 9.

¹¹¹ *Евхологiон, або Требник митрополита Петра Могилы*. Рим 1988, с. 533.

Богом є спільними¹¹². Митрополит Андрей зазначає, що молитва за хворих є служінням цілої Церкви, що всі по-християнськи знесені терпіння можуть «на якійсь таємничій вазі Божого милосердя стягати Божу ласку і на інших»¹¹³.

Молебень за хворого (чи хворих) мало відомий серед вірних українських Церков Київської традиції незважаючи, на те, що він є унікальним витвором літургійної традиції Київської Церкви¹¹⁴, тому важливо, щоб духовенство не тільки його використовувало в літургійній практиці, коли недуга хворого прогресує чи є тривалою, але також пояснювали його користь для хворого(хворих).

У часі хвороб, а особливо тяжких і невиліковних Церква пропонує вірним також вдаватися до інших засобів, дарованих Богом на спасіння людям, як-от: чудотворних місць, чудотворних ікон, мощей святих. Катехизм УГКЦ підкреслює:

«Паломництва до цих місць, численні зцілення, які прочани отримують завдяки молитвам до праведників чи торканню до їхніх мощей, є ще одним підтвердженням перемоги Бога крізь час і простір над стражданнями, хворобами та смертю. Ці чуда діються завдяки благодаті Святого Духа, через заступництво праведників і віру самих паломників»¹¹⁵.

¹¹² Див. А. Шептицький. Пастирське послання Митрополита Андрея. До недужих, с. 127.

¹¹³ Див. А. Шептицький. Пастирське послання Митрополита Андрея. До недужих, с. 127.

¹¹⁴ Н. Красносельцев. К истории православного богослужения по поводу некоторых церковных служб и обрядов ныне неупотребляющихся: *Материалы и исследования по рукописям Соловецкой библиотеки*, с. 179; Р. Sabat. *L'Eucologio Kieviano della Biblioteca Apostolica Vaticana, N. 15 del fondo Borgio-Ilirico. Parte IV* (ff. 356-453). 1 т., с. 52; П. Сабат. Історія походження молебнів з канонами із рукописного Київського трєбника XV–поч. XVI ст. *Borgiano illirico 15 з Ватиканської бібліотеки і їх рецепція в Київській та Московській Церкві*, с. 193.

¹¹⁵ Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха», п. 620.

Анотація

У цій публікації представлено причини виникнення людських хвороб та подані засоби для їх подолання котрі пропонує Східна Церква, а окрім того, подано історію виникнення та формування молебня за хворого, котрий зародився в Київській Церкві для спільної молитви за хворого родиною і близькими і який може звершуватися священнослужителем як у храмі, так і в домі (хворого). В публікації підкреслено, що зцілення можливе тільки через віру у Бога. Чи то зцілюється християнин чудодійним чином, чи за посередництвом лікарів та ліків – зцілення у будь-якому випадку подається від Господа Бога.

Petro SABAT

**A History of Appearance and Creation the Litany
for a Sick Man in Kyiv Church**

This article represents reasons of appearance the human diseases and tools for its overcoming that are common for Eastern Church. Moreover, in this article you can find the history of appearance and creation the litany for a sick man, that originated in Kyiv Church in case of common pray for sick man by relatives and close friends that can be conducted by a priest as in the church as in the home of a sick man. This article emphasizes that a recovery is possible only through the faith in God. In any case the recovery of the Christian is coming from God and there is no matter in which way it was happened (miraculous way or thanks to doctors and medicine).

АВТОРИ

Марія Гупало

STB – асистент кафедри богослов'я УКУ,
студент ліценціатської програми ФБФ УКУ,
спеціальність «Догматика і патристика»

Михайло Димид

PhD, доктор східного канонічного права
Папського орієнтального інституту в Римі,
канд. філос. наук зі спец. «релігієзнавство»,
професор кафедри пасторального богослов'я УКУ,
протопресвітер УГКЦ

Андрій Олійник

STD, доктор богослов'я,
завідувач кафедри пасторального богослов'я УКУ,
Ієромонах Чину Найсвятішого Ізбавителя

Петро Сабат

STD, доктор східних церковних наук
Папського орієнтального інституту,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри богослов'я

Єронім Химій

STD, доктор канонічного права
Папського латеранського університету,
єпископ Нью-Вестмінстерський
Української Греко-Католицької Церкви

Андрій Чернописький

студент ліценціатської програми ФБФ УКУ,
спеціальність «Літургіка»

редактор: *прот. д-р Михайло Димид*
літературні редактори: *Станіслав Бондар, Петро Сабат*
технічний редактор: *Уляна Густей*
коректор: *Станіслав Бондар, Леся Левкович, Наталія Рибак*